

Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva

Preporuke za rad narodnih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19

Temeljem odluke Vlade Republike Hrvatske (23. travnja 2020.) o Mjerama za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti i aktivnosti u uvjetima proglašene epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2, kojim se omogućuje i rad knjižnica, postupna prilagodba za pružanje knjižničnih usluga odvijat će se u tri faze, uz uvjet poštivanja svih epidemioloških mjera.

U prvoj fazi popuštanja mjera u borbi protiv epidemije od 27. travnja 2020. omogućen je rad knjižnica s korisnicima, ali isključivo pružanjem usluga upisa, posudbe i vraćanja knjiga bez korištenja čitaonice. Takvo poslovanje knjižnica ne predviđa zadržavanje korisnika u prostoru knjižnice - korisnici ne prilaze policama sa slobodnim pristupom građi i odabiru građu već im knjižničar donosi i izdaje knjigu koju žele posuditi.

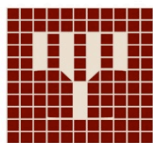
U drugoj fazi popuštanja mjera provodi se priprema i prilagodba uvjeta za daljnju fazu rada knjižnica što uključuje pripremu čitaonica za rad s korisnicima. U trećoj fazi koja počinje 11. svibnja 2020. predviđena je mogućnost otvaranja i rada čitaonica u uvjetima epidemije COVID-19. Za otvaranje čitaonica za korisnike čeka se odluka i odobrenje Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ). Tada se aktivira dio Smjernica za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama koje se dodatno prilagođavaju organizacijskim i prostornim uvjetima pojedinih narodnih knjižnica.

U knjižnicama koje su pretrpjele štete u potresu koji je pogodio Zagreb i sjeverozapadni dio Hrvatske, zbog sigurnosti djelatnika i korisnika, normalizacija rada provodit će u zavisnosti od ocjene uporabljivosti zgrade i njene sigurnosti te stanja građe.

Ove su preporuke usklađene s [Preporukama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo](#), a namijenjene su narodnim knjižnicama koje planiraju postupno omogućavanje rada s korisnicima uz primjenu općih [Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu](#) (2020-04-24).

Preporuke za rad narodnih knjižnica primjenjuju se ovisno o mogućnostima i uvjetima za organizaciju posla u pojedinim knjižnicama uz poštivanje predviđenih epidemioloških mjera te ih treba prilagoditi specifičnostima prostora i organizacije rada knjižnice.

Preporuke uključuju knjižnične usluge koje svaka narodna knjižnica mora pružati te rad pokretnih knjižnica – bibliobusa koji se temelje na Standardima za narodne knjižnice, uz napomenu da je opseg usluga za korisnike smanjen odnosno dio usluga nije dostupan zbog nemogućnosti poštivanja svih epidemioloških mjera.

To se osobito odnosi na čitaonice dnevnog tiska u kojima nije moguće ostvariti higijenske uvjete kakvi su bili u knjižnicama prije pojave epidemije COVID-19. Preporuča se ograničavanje korištenja tako da jedan korisnik smije koristiti jedan primjerak novina nakon čega idu u karantenu.

1 Opće upute za rad narodnih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19

U radnom prostoru knjižnice potrebno je osigurati pridržavanje najviših higijenskih standarda te držanja razmaka ograničenog broja korisnika i djelatnika kako bi se smanjio fizički kontakt i održao propisani razmak od 2 metra između knjižničara, knjižničara i korisnika koji borave u prostoru ili se kreću prostorom knjižnice.

HZJZ preporuča ograničiti broj korisnika koji istovremeno borave u objektu na 15 korisnika na 100 m² neto površine.¹ Broj korisnika koji istovremeno smiju boraviti u prostoru knjižnice namijenjenom korisnicima može se dobiti tako da se bruto-površina (površina cijelog prostora knjižnice) podijeli s 10; npr. u knjižnici veličine 150 m² može istodobno boraviti najviše 15 korisnika.²

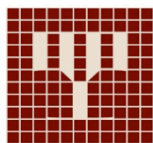
Ne preporuča se ulazak korisnika u bibliobus kao ni slobodan pristup korisnika građi u knjižnici budući da se s korištenom građom postupa na poseban način. Potrebno je na vidljivim mjestima ispred i u prostoru knjižnice ili kod vrata bibliobusa istaknuti upute i preporuke za pridržavanje općih pravila o higijeni i načinu pranja ruku, strogoj mjeri održavanja fizičke udaljenosti od 2 metra te o načinu rada knjižnice ili bibliobusa u izvanrednim okolnostima. Potrebno je osigurati dezinfekcijska sredstva na ulazu/izlazu knjižnice odnosno neposredno uz vrata bibliobusa kako bi sve osobe pri ulasku obavezno dezinficirale ruke. Za knjižnice koje imaju prostor na više etaža na ulazima /izlazima na svakom katu i na svakom korisničkom pultu treba osigurati sredstva za dezinfekciju ruku i radnih površina.

Za narodne knjižnice s više djelatnika preporuča se rad u smjenama koje traju u skladu s organizacijom rada knjižnice. Preporuča se ravnomjerno podijeliti smjene, na primjer po četiri sata u knjižnici (tri sata u bibliobusu) s pauzom do najviše jedan sat za dezinfekciju prostora (podova, stolova, radnog pulta...). U tom je vremenu potrebno provesti prozračivanje otvaranjem prozora ako je moguće, čišćenje i dezinfekciju površina i opreme odgovarajućim dezinficijensom.

---

¹ "Maksimalni broj stranaka koje mogu istovremeno boraviti u objektu ovisi o neto površini objekta (površina koja je predviđena za kretanje stranaka, tj. bruto površina objekta umanjena za površinu koju zauzimaju namještaj i ostala oprema postavljeni u objektu). Najveći broj stranaka koji može istovremeno boraviti u objektu odgovara neto površini u četvornim metrima podijeljenoj sa 7. Ako je teško odrediti neto površinu, može se najveći broj stranaka koji istovremeno smiju boraviti u objektu izračunati tako da se bruto površina podijeli s 10." HZJZ. (2020-04-24)

² HZJZ. Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19) (2020-04-24) <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-rad-u-knjižnicama-i-antikvarijatima-tijekom-epidemije-koronavirusa-COVID-19.pdf>

Na mrežnoj stranici knjižnice i društvenim mrežama te putem informativnih letaka/natpisa na ulazu i unutar knjižnice potrebno je korisnike obavijestiti o radnom vremenu i uslugama knjižnice i bibliobusa u uvjetima bolesti COVID-19 kao i o izvanrednom rasporedu bibliobusnih stajališta ako su takva predviđena.

1.1 Upute za zaštitu knjižničara

Knjižničari moraju nositi zaštitnu masku koja pokriva nos i usta³ i zaštitne rukavice ili, kada dugotrajno nošenje rukavica nije moguće, strogo se pridržavati mjere redovitog pranja i dezinfekcije ruku. Zaštitnu opremu za djelatnike (maske i rukavice) osigurava ravnatelj samostalne knjižnice ili ravnatelj ustanove u čijem je sastavu knjižnica. Za fizičko odvajanje knjižničara i korisnika poželjno je osigurati zaštitnu pregradu (pleksiglas i sl.), ako je to moguće provesti. Za članove bibliobusne posade preporuča se i nabava vizira.

Na radnom stolu knjižničara neophodno je osigurati dezinfekcijsko sredstvo za dezinficiranje ruku i radne površine. Ruke i radnu površinu potrebno je dezinficirati nakon svake posudbe/vraćanja knjiga i naplate usluge.⁴

Za knjižnice s većim brojem djelatnika preporuča se da jedna osoba preuzima vraćenu građu, druga izdaje naručenu građu, a treća osoba radi naplatu usluga zakasnine, učlanjivanja i sl.⁵ Ako to nije moguće organizirati knjižničar treba dezinficirati ruke prilikom svake posudbe i/ili vraćanja knjiga. Ako se provodi naplata zakasnine ili naknade za izgubljeni knjigu, knjižničar mora obavezno dezinficirati ruke između naplate i izdavanja građe za posudbu te dezinficirati površinu između te dvije aktivnosti.

Prema naputku HZJZ, preporuča se osigurati nadzor nad zdravstvenim stanjem knjižničara odnosno primijeniti dnevno mjerenje tjelesne temperature.⁶ Preporuča se da se u knjižnicama s dva i više djelatnika pri dolasku na posao upisuje u prethodno priređenoj tablici podatak o izmjerenoj tjelesnoj temperaturi te da se točnost unesenog podatka potvrđuje potpisom.

1.2 Upute za zaštitu korisnika

Preporuča se osigurati protočnost korisnika u prostoru knjižnice gdje god je to moguće te odvojiti ulaz/izlaz od izlaza/odlaska korisnika iz prostora knjižnice. Nakon što u prostor uđe maksimalno dozvoljen broj korisnika, ulaz novog korisnika moguć je tek kad jedan korisnik napusti prostor.⁷

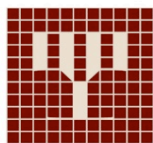
³ HZJZ. Preporuke za korištenje maski za lice, medicinskih i zaštitnih maski. Ver. P1. (2020-04-24) <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Maske-za-lice-1.pdf>

⁴ HZJZ. Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19) (2020-04-24) <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-rad-u-knjižnicama-i-antikvarijatima-tijekom-epidemije-koronavirusa-COVID-19.pdf>

⁵ NSK. Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020. <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/Smjernice-NSK-Ver2-2020-04-24-za-pdf.pdf>

⁶ Isto.

⁷ Isto.

Korisnik mora prije dolaska u knjižnicu osigurati zaštitnu masku i dužan je nositi masku tijekom čitavog boravka u knjižnici tako da u potpunosti prekriva nos i usta, a ruke dezinficirati i pridržavati se općih uputa za higijenu ruku. Korisnik mora osigurati osobni pribor za pisanje, a kada koristi knjižnični potrebno ga je dezinficirati nakon svake uporabe.

Za djecu se ne preporučuje dolazak u knjižnicu i boravak na odjelu za djecu zbog nemogućnosti poštivanja epidemioloških mjera. U slučaju da dijete ipak dođe u knjižnicu ne preporuča se da ono nosi zaštitnu masku, ali se provode propisane stroge mjere higijene i dezinfekcije ruku uz nužno pridržavanje strogih mjera fizičke udaljenosti od 2 metra.⁸ Prije dolaska u knjižnicu potrebno je da roditelj/skrbnik kontrolira temperaturu i prati zdravstveno stanje djeteta.

1.3 Upute za održavanje i zaštitu prostora i opreme

Na ulazu/izlazu u prostor knjižnice potrebno je osigurati raspršivač s dezinfekcijskim sredstvom i jasno istaknuti obavijest o obvezi dezinfekcije ruku, a po mogućnosti ispred ulaza u knjižnicu postaviti spužvu/krpu natopljenu dezinficijensom u svrhu dezinficiranja obuće.

Prostor knjižnice potrebno je svakodnevno prozračiti po mogućnosti više puta dnevno, a sve površine očistiti i dezinficirati prije početka rada ili na kraju radnog dana te između dvije smjene ako knjižnica radi u smjenama. Potrebno je provoditi učestaliju dezinfekciju svih površina koje stranke često dodiruju (kvake i rukohvati na vratima i u liftovima, zaslone na dodir, pribor za pisanje i sl.). Nakon svakog korištenja opreme potrebno je prebrisati upotrijebljenu opremu (primjerice računala, tableti, dodirni zaslone, pribor za pisanje i sl.) dezinficijensom na bazi alkohola.

Za sanitarne čvorove potrebno je osigurati učestalije pravilno čišćenje i higijenu.⁹ Ako je moguće, preporučuje se osigurati odvojene sanitarne čvorove za korisnike i osoblje. Preporuča se da se kod ulaza u sanitarni čvor jasno istakne obavijest o strogo pridržavanju mjera higijene prostora i zaštite.

2 Upute za osiguravanje knjižničnih usluga i programa

2.1 Upis, posudba i vraćanje knjiga i ostale građe

Usluga upisa, posudbe i vraćanja knjiga zahtijeva nadzor ukupnog broja korisnika u prostoru knjižnice prema navedenoj metodi izračuna. Knjižničar/knjižničari moraju osigurati

⁸ NSK. Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19 od 3. svibnja 2020.

<http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-rad-školskih-knjižnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19-2020-05-03.pdf>

⁹ HZJZ. Čišćenje i dezinfekcija prostora bez oboljelih od COVID-19. <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Ciscenje-i-dezinfekcija-prostorije-bez-oboljelih-od-COVID-19-2.4.2020..pdf>

poštivanje propisanog fizičkog razmaka od minimalno 2 metra svih osoba u prostoru knjižnice i higijenskih mjera primjenom sljedećih postupaka:

- kada jedan korisnik izađe, sljedeći može ući
- korisnik vraća građu na predviđeno mjesto na pultu u plastičnu košaricu ili kutiju, a nakon svakog vraćanja građe knjižničar dezinficira radnu površinu
- vraćenu građu knjižničar treba najprije razdužiti
- korisnik ne ulazi u prostor između policama s građom i ne pregledava samostalno građu na policama
- knjižničar donosi i izdaje građu.

Usluga međuknjižnične posudbe građe odvija se na uobičajen način. Zahtjev za posudbu korisnik ispunjava na posebnim obrascima, a naručuje građu osobno, telefonom, elektroničkom poštom ili preko knjižnica u svojem stalnom mjestu boravka. Kada se knjige posuđene međuknjižničnom posudbom koriste u čitaonici potrebno je prethodno rezervirati mjesto za rad u čitaonici, a preslike članaka ostaju u trajnom vlasništvu korisnika.

Korisnici moraju unaprijed rezervirati i građu za posudbu u bibliobusu elektroničkom poštom ili telefonom. Povrat i posudba građe odvijaju se neposredno ispred bibliobusa na za to označenom mjestu (stolić, manja policama i sl.).

Ako je to moguće, preporuča se organiziranje usluge brzoga povrata i posudbe građe (tzv. *drive-in* povrat i posudba) pred ulazom u knjižnicu ili ispred ulaza u garažu/parkirni prostor bibliobusne službe u neposrednoj blizini knjižnice, zbog sigurnosti i brzine pružene usluge i smanjenja broja korisnika u prostoru knjižnice.

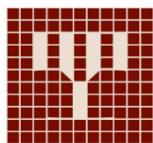
2.2 Dezinfekcija i karantena za vraćenu građu

Vraćena građa koju je korisnik odložio u plastičnu košaricu ili kutiju za povrat knjiga kraj pulta ili ispred bibliobusa odvozi se, ovisno o prostornim mogućnostima, u prethodno pripremljen prostor u Knjižnici – izdvojenom prostoriju za dezinfekciju i karantenu ili se eventualno može držati u spremištu (bunker) bibliobusnog vozila. Građa se odlaže u kutiju ili košaricu označenu datumom i satom početka karantene. U prostoru za karantenu nalazi se i popis sve vraćene građe s podacima o prispjeću građe (datum i vrijeme). Vraćena građa se razdužuje i ostavlja u karanteni 72 sata, a nakon toga vraća na police. Ako je moguće, preporuča se da razdužena građa za vrijeme trajanja karantene bude označena u online katalogu kao nedostupna i/ili bude nevidljiva za korisnike.

Ne preporučuje se dezinfekcija građe ako postoji mogućnost njenog oštećenja pod utjecajem dezinficijensa. Jedino u slučaju žurne posudbe tek vraćene građe mogu se prebrisati plastificirane korice ili plastični ovitak dezinficijensom na bazi 70% alkohola i dati nakon 24 sata u posudbu.

U karanteni se na navedeni način ostavljaju i sve ostale pošiljke i nabavljena roba (službena pošta, obvezni primjerak, nove knjige, dnevni tisak, časopisi i sl.) koje se dostavljaju u

knjižnicu. Potrebno je osigurati odvojeno odlaganje materijala u kojem su bile zapakirane pristigle pošiljke i nabavljena roba, a posebno se treba odlagati zaštitna oprema (maske i rukavice) djelatnika i korisnika.¹⁰

2.3 Rad u čitaonici

U trećoj fazi popuštanja mjera u borbi protiv epidemije bolesti COVID-19, a nakon odluke Stožera civilne zaštite Republike Hrvatske i HZJZ, preporuča se postupno otvaranje čitaonica i to prvenstveno studijskih čitaonica i čitaonica koje se nalaze u fizički izdvojenom prostoru knjižnice uz pridržavanje svih epidemioloških mjera.

Preporuka o radu čitaonica u narodnim knjižnicama usklađena je sa Smjernicama za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19.¹¹ Ne preporuča se otvaranje čitaonica na odjelima za djecu i mlade koje nemaju jasno definiran čitaonički prostor te nisu u mogućnosti osigurati potreban razmak i karantenu građe, već samo organiziranje usluga upisa, posudbe i povrata građe. Knjižnice mogu organizirati prethodno najavljene i nadzirane aktivnosti manjih grupa djeca i mladih u prostoru studijskih čitaonica i čitaonica uz poštovanje mjera fizičke udaljenosti i higijene.

Uspostavljanje rada čitaonica uključuje boravak i ograničeno i kontrolirano zadržavanje korisnika u prostoru čitaonice što znači da je potrebno utvrditi i nadzirati maksimalni broj istovremenih korisnika u čitaonici s obzirom na neto veličinu čitaonice i broj mjesta za rad.¹² Na ulazu/izlazu u prostor čitaonice potrebno je osigurati raspršivač s dezinfekcijskim sredstvom i jasno istaknuti obavijest o obvezi dezinfekcije ruku. Potrebno je osigurati razmak između mjesta za rad u čitaonicama fizičkim uklanjanjem stolaca i/ili postavljanjem jasnih oznaka *Mjesto za rad* radi osiguravanja fizičkog razmaka.

Odrasli korisnici moraju unaprijed rezervirati građu potrebnu za rad te mjesto i vrijeme za rad u čitaonici. U rezervaciji moraju biti navedeni točni kontakt podaci korisnika. Knjižnica korisniku dostavlja potvrdu o rezervaciji mjesta i građe za rad u čitaonici elektroničkom poštom ili ga obavještava telefonom. Kada nije moguće provesti rezervaciju građe elektroničkom poštom ili telefonom, potrebno je prilagoditi se uvjetima knjižnice i skupine korisnika (npr. osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama) te omogućiti posebne načine dostavljanja popisa građe koja je potrebna za rad u čitaonici. Preporučeni maksimalni broj jedinica građe koje se mogu naručiti u jednom danu je tri radi veće protočnosti građe koja mora biti u karanteni nakon posudbe.

O svim pravilima rada u prostoru čitaonice korisnici trebaju biti obaviješteni putem informativnih letaka/natpisa na ulazu i unutar knjižnice i čitaonice.

¹⁰ NSK. Smjernice za rad s građom i korisnicima Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu od 27. travnja 2020. <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2020/04/Smjernice-NSK-Ver2-2020-04-24-za-pdf.pdf>

¹¹ NSK. Smjernice za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19 od 5. svibnja 2020. <http://maticna.nsk.hr/>

¹² Isto.

Potrebno je zabilježiti vrijeme ulaska korisnika u čitaonicu, kontakt podatke i vrijeme napuštanja čitaonice kako bi epidemiolozi, u slučaju otkrivanja oboljelog koji je boravio u čitaonici u određeno vrijeme, mogli što brže identificirati i kontaktirati kontakte oboljelog te provesti mjere sprečavanja daljnjeg širenja infekcije. Korisnike treba pravovremeno upozoriti iz kog su razloga potrebni točni podaci za kontakt.

Nakon što u čitaonicu uđe maksimalno dozvoljen broj korisnika, daljnji su ulasci mogući tek kad netko od korisnika izađe, tj. kad jedan korisnik napusti čitaonicu, sljedeći može ući. Boravak pojedinog korisnika u čitaonici može trajati najviše dva sata dnevno kako bi se omogućilo korištenje čitaonice što većem broju korisnika. Knjižnica može u pojedinim slučajevima odobriti duže korištenje čitaonice, ali ne duže od četiri sata.

Vlastiti materijali koje korisnik unosi u prostor kako bi ih koristio u čitaonici (knjige, skripte i sl.), moraju biti omotani u plastični omot i dezinficirani na ulasku u knjižnicu. Knjižnica treba osigurati dezinfekcijsko sredstvo sa 70% alkohola i role papira, a dežurni knjižničar pazi da korisnik dezinficira vlastite materijale na ulasku u knjižnicu.

Prostor čitaonice, sve površine i opremu, potrebno je svakodnevno prozračiti, očistiti i dezinficirati prije početka rada ili na kraju radnog dana.

S građom korištenom u čitaonici postupa se kao i s ostalom vraćenom građom uz odlaganje u posebne spremnike i stavljanje u karantenu. Ne preporučuje se davanje na korištenje građe za koju nije moguće osigurati karantenske uvjete od barem 24 sata nakon što građa stigne u knjižnicu i prije nego se da na korištenje, na primjer u čitaonicama novina/dnevnog tiska.

2.4 Nadležnost za provođenje pojačanih dezinfekcijskih mjera u narodnoj knjižnici

O provođenju pojačanih dezinfekcijskih mjera u knjižnici brine ravnatelj samostalne knjižnice ili ravnatelj ustanove u čijem je sastavu knjižnica (u suradnji s voditeljem knjižnice i/ili osobom zaduženom za knjižnicu i uz pomoć osobe zadužene za čišćenje/spremanje prostora knjižnice).

3 Kulturna i javna djelatnost knjižnice

S obzirom na mjere ograničavanja broja korisnika u prostoru knjižnice, aktivnosti je potrebno organizirati u manjim grupama kada se za to steknu uvjeti ili *online* prema Napatku za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19.¹³ dostupnom na poveznici.

Zagreb, 5. svibnja 2020.

---

¹³ NSK. Naputak za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. <https://www.nsk.hr/naputak-o-radu-hrvatskih-knjiznica-s-posebnim-osvrtom-na-rad-narodnih-i-skolskih-knjiznica-za-vrijeme-pandemije-bolesti-covid-19/>